Ա. Տարի — Թիւ 5

Չորեքշաբթի, 19 Մայիս 1915

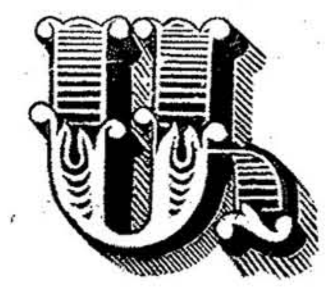
ՀԱՏԸ 5 ՄԻԼԵՄ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ

		Տարեկան	Վեցամսեայ
ԵԳԻՊՏՈՍ . .	Ղ. Ո.	80	40
ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ	ՖՐ.	20	10

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵԼ ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԵԱՆ

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ ԼԵՒՈՆ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՇԱՀԵՐՈՒ ՕՐԳԱՆ

ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ ՇԱԲԱԹԸ ԵՐԵՔ ԱՆԳԱՄ

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

Շարա Ապու Տարտար, Թիւ 16

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻԱ

ՀԱՍՑԷ՝
Journal AREV
B. P. № 297
Alexandrie, EGYPTE

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՏՆՕՐԷՆ-ԽՄԲԱԳԻՐ ՎԱՀԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ

ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ցորմէհետէ քաղաքական նպատակի մը հետապնդումին ձեռնարկած ենք, չէ՛ եղած երբեք վայրկեան մը ուր ա՛յնչափ պէտք ունեցած ըլլանք մեր ազգային բոլոր ուժերուն միացումին, մեր նոյնանպատակ բոլոր ջանքերուն բացարձակ ներդաշնակութեանը, մեր բոլոր տարրերուն, բոլոր բարի կամեցողութիւններուն միաձոյլ համախմբումին, մեր քաղաքացիական բոլոր արժէքներուն, բոլոր առաքինութիւններուն և կորովութիւններուն համադրուած ցուցադրութեանը՝ որչափ վայրկեանը յորում կ'ապրինք։

Միւս կողմէ, մխիթարական է դիտել թէ, մեր ժամանակակից տարեգրութեանց մէջ չէ եղած ատեն մը ուր օրուան ազգային պահանջներուն շուրջ՝ Հայերս — գոնէ տեսականապէս — այնչափ գիտակից և համամիտ հանդիսացած ըլլանք որչափ ներկայիս։

Կար ժամանակ մը ուր հայ ազգային ազատագրութեան գաղափարը լոկ ուտոպիա յոյսի մը ձեւին տակ կը ներկայանար, ինչպէս Հրեաներուն՝ Մեսիային գալստեան սպասելը։

1877ի ռուսեւթուրք պատերազմին առթիւ, գաղափարը քիչ մ'աւելի ձեւակերպուեցաւ և մեր ղեկավարողներէն ոմանք որոշ պահանջներ ներկայացուցին Եւրոպայի, և ունեցանք 16րդ և 61րդ յօդուածները։ Սակայն քաղաքական գիտակցութիւնը տակաւին արթնցած չէր մեր ժողովուրդին լայն խաւերուն մէջ։ Այնուհետեւ երեւան եկան Հայ յեղափոխական կուսակցութիւնները որոնք տասնեակ տարիներ տաժանելի դերը ստանձնեցին՝ մէկ կողմէ հայ ժողովուրդը պատրաստելու ազատագրութեան սուրբ գաղափարին, միւս կողմէ իրենց կազմակերպած ցոյցերով և խլրտումներով Եւրոպայի ուշադրութիւնը հրաւիրելու մեր երկրին անտանելի կացութեան վրայ։ Այդ օրէն ի վեր՝ Հայկական Խնդիրը դրուած էր եւրոպական դիւանագիտութեան սեղանին վրայ, առանց սակայն երբեք իր լուծումը ստանալու։

Ու չեղաւ ժամանակ մը որ մենք ազգովին համաձայնած ըլլայինք ըլլա՛յ գաղափարին, ըլլա՛յ գործադրելի միջոցներուն շուրջ։ Յեղափոխականներուն քով ի վեր ունեցանք պահպանողականներ, խաղաղ յառաջդիմականներ։ Նոյն իսկ յեղափոխականները իրարմէ տարբեր ծրագիրներ ու տարբեր գործելակերպեր ունէին, ու զիրար կը քննադատէին։ Հասարակութեան ամենաստուար մասը կը կազմէին չէզոքները, առանց յիշելու՝ անտարբերները և յուսահատները՝ որոնք նոյնպէս մեծ թիւ մը կը ներկայացնէին։

Այսօր սակայն, շնորհիւ տարիներու աշխատանքին, ինչպէս նաև շնորհիւ դէպքերու և իրողութիւններու պատեհաւոր դաստիարակութեան, մեր ժողովուրդին բոլոր խաւերուն տրամադրութիւնները արմատապէս յեղաշրջուած են։ Ամէն ոք գիտակից է թէ մեր խնդիրը այլեւս անյետաձգելի է, թէ անոր լուծման ժամը հնչած է և թէ անոր բաւարար լուծումը մեծ մասամբ մեր բռնելիք դիրքէն կախում ունի։ Երէկի թունդ պահպանողականը այսօր ոգեւորուած է ազատամբական ծրագիրներով. չէզոքը, անտարբերը գործունէութեան առաջին գիծերուն վրայ կը գտնուին։ Կարելի է ըսել թէ այսօր ամէն հայ միեւնոյն համակարծութեան յանգած է ինչպէս հայկական հարցի էութեան՝ նոյնպէս անոր լուծման յարմարագոյն միջոցներուն ընտրութեան մասին։ Պահպանողական, ազատական, չէզոք, և յեղափոխական յորջորջումները այլեւս անցեալին կը պատկանին։ Այսօր բովանդակ հայ ազգը, սխրալի խոյանքով մը, իր ազատութեան դատին տէր և ախոյեան կանգնած է։

Այս հանգամանքներուն մէջ, ազգին գործող ուժերուն կամ անոնցմէ ո՛ և է մէկուն համար այլեւս անկարելի դարձած է անջատ, ուրոյն, այլամերժ, ինքնաբովանդակ կեցուածք մը կամ գործունէութիւն մը ունենալ։ Այսուհետեւ ո՛չ մէկ խմբակցութիւն կամ կուսակցութիւն, որքան ալ ինք իր զօրութեանը վրայ հիմնուած ըլլայ, կրնայ պարծիլ և յոխորտալ թէ հայ ազատագրութեան դատը առանձին իր ուսերուն վրայ վերցուցած է, թէ այդ գործը տարամերժօրէն իր պատմական դերն ու մենաշնորհն է, և թէ իրմէ զատ չկան ուրիշներ նոյն մտահոգութիւններով և միեւնոյն եռանդով ներշնչուած ու ոգեւորուած։ Ո՛չ ալ ո և է անհատ կուսակցութիւն մը կրնայ փորձել այս ընդհանուր ոգեւորութիւնը շահագործելու իր կուսակցական առանձին նկատումներուն, հաշիւներուն ու փառքին համար։ Ինքզինք ազգին գերընտիր մասը հռչակելու, ազգին վրայ միահեծան տիրապետութիւն հաստատելու, անոր միակ առաջնորդողի հովեր առնելու և զայն առանձին իր ետեւէն քաշելու այսպիսի փորձ մը՝ ինչպիսի մարմնի մը կողմէ ալ փորձուի, անպայման անյաջողութեան ու վրիպումի սահմանուած է։ Ամէն անոնք որ հայ գործիչի յաւակնութիւնը ունին, պէտք չէ ու կարելի չէ որ անտես առնեն այն հրաշալի այլակերպութիւնը զոր վայրկեանը առաջ բերած է հայ ժողովուրդին մէջ։ Այսօրուան սկսուած շարժումը հատուածական կամ կուսակցական չէ, ամէն կուսակցութենէ գեր ի վեր է, համազգային է։

Հայութիւնը այսօր կը փափաքի, կը պահանջէ մէկ նշանաբանի ու մէկ դրօշի տակ համախմբուած տեսնել իր բոլոր զաւակները։ Կովկասէն մինչեւ Ամերիկա, Հնդկաստանէն մինչեւ Անգլիա, Բեդրոկրատէն մինչեւ Ռումանիա, Պուլկարիա եւ Եգիպտոս, ո՛ւր որ հայ կայ՝ ամենուն բերնէն նոյն պահանջն է որ կ'արտաբերուի,

— Համագործակցութիւն։

Հայաստանի և Կիլիկիոյ մեր հարազատ եղբայրները՝ տառապանքի ու անդոհի իրենց գալարումներուն մէջէն՝ իրենց կողկողագին աչքերը մեզի դարձուցած՝ համագործակցութի՛ւն կը պաղատին։ Ու մենք դեռ սի՞րտ պիտի ունենայինք իրարու հետ դզուրտելու կուսակցական հողի վրայ, կուսակցական շահերու, կուսակցական փառքի, ազդեցութեան պայքարի համար։

Ազգին այս ընդհանուր տրամադրութեան ու հաւատացեալ ոգեւորութեան հանդէպ — որ վաղուց ի վեր մեր փայփայած երազն էր — բաւակա՛ն է որ մեր գործող ուժերը քիչ մը համեստութիւն, անկեղծութիւն և փոխադարձ յարգանք ունենան, ու շուտով կ'իրականանայ ամէն կողմէ բաղձացուած և արդէն անհրաժեշտ դարձած ազգային միահամուռ համերաշխութիւնը — ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ։

Մ. ՏԱՄԱՏԵԱՆ

ՄԵՐ ՊԶՏԻԿՆԵՐՈՒՆ ՆՊԱՍՏԸ

Տեղւոյս Ազգ. վարժարանի ուսանողները, թելադրութեամբ Տնօրէն Պ. Ժամկոչեանի, բարեսէր փափաքը ունեցած էին Ս. Զատկի տօնական օրերուն, նպատակայարմար գեղեցիկ տոմսերով նպաստ հաւաքել յօգուտ «Հայաստանի Թշուառ Մանուկներուն»։

Այդ հանգանակութեան զուտ արդիւնքը, 2,059 ղրշ. ողջ, այսօր, Պ. Տնօրէնին առաջնորդութեամբ, Զ. դասարանի ուսանողները յանձնեցին Ս. Առաջնորդին, որ քաջալերութեան եւ օրհնութեան սիրալիր խօսքերով ընդունեց եւ յայտնեց թէ պիտի ղրկէ զայն Հայոց Միացեալ Ընկերութեանց, յատկացնելու համար իր նպատակին:

Հաճոյքով կը լսենք թէ վարժարանին բոլոր, մանաւանդ բարձրագոյն կարգերու, երկսեռ աշակերտները գովելի եռանդով աշխատած են, արդիւնաւոր ընելու համար իրենց այս ձեռնարկը, խորհելով անշուշտ թէ իրենց մաքուր ձեռքերով մատուցուած այս բաժակ մը ջուրը՝ արիւնի եւ կրակի տառապանքներուն մէջ գալարուող Մայր-Հայրենիքի իրենց փոքրիկ եղբայրներէն եւ քոյրերէն քանի՛ քանիներո՛ւն այրած սիրտը պիտի կրնայ զովացնել այս միջոցին։

Ապրի՛ն հիմակուընէ իրենց ազգին վրայ խորհելու վարժուող այս անոյշ պզտիկները։

ՎԵՐՋԻՆ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

Իտալիոյ մէջ

Հռովմ, 18 Մայիս. — Աւստրիոյ եւ Գերմանիոյ նիւպատոսները մեկնեցան։ Իշխան Պիւլով եւ Պարոն Մաքիօ Պ. Սոնինօէ բացատրութիւն պահանջեցին թէ ի՛նչ համաձայնութիւններ եւ յանձնառութիւններ ունի Իտալիա Եռեակ Համաձայնութեան հետ։ Յարաբերութեանց խզումը մօտալուտ է։ Մէս. Էճբ.

Հռոմ, 19. — Բօլաի (Աւստրիա) նաւարանին մէջ ծանրակշիռ խռովութիւն մը ծագեցաւ։ 40 մեռեալ կայ։ Մէս. Էճբ.

Հռոմ, 17. — Երկու վառօդարան օդը ելան Թրիէսթի մէջ։ Ոստիկանութիւնը այս աղէտը կը վերագրէ քաղաքին յեղափոխական տարրերուն։ Ընդհանուր հրամանատարը կ'սպառնայ քաղաքը ռմբակոծել: Մէս. Էճբ.

Տարտանէլի մէջ

Լոնտոն 17. — Տէտէ Աղաճէն այս գիշեր հասած լուրերու համաձայն, Դաշնակից նաւատորմիղը ռմբակոծած է Պուլաիրի գիծերը, որոնք ամբողջովին քանդուած են։ Ռմբակոծման այս շրջանը մինչև հիմա Տարտանէլի և Կէլիպօլուի մէջ մղուած ճակատամարտներուն ամենէն սաստիկը կը նկատուի։

Լոնտոն 17, — Ագրիանապոլսոյ մէջ այլեւս բնաւ Թուրք զինուոր չի մնաց. քաղաքին պահակազօրքը դէպի անծանօթ վայր մը ղրկըուած է։

Կովկասի ճակատին

Բեթրոկրատ 18. — Կովկասի շրջանին մէջ Թուրքերը մինչեւ Տիլման ետ մղեցինք։ Խանասորի կիրճը գրաւեցինք։

17. — Կովկասեան բանակին սպայակոյտը կը յայտարարէ թէ Մայիս 13ին ետ մղեցինք Թուրքերը, որոնք կը փորձէին Գըզըլ-Տաղի լեռնավայրին մէջ մեր յարձակողականը կասեցնել։ (Ռուս. Գործ.)

ԼՈՐՏ ՔԻՉՆԷՐԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Լոնտոն 18. — Լորտերու ժողովին մէջ Լորտ Քիչնէր յայտարարեց թէ հեղձուցիչ կազերու դէմ նմանօրինակ միջոցներ գործածելով պէտք է պաշտպանել զօրքերը։ Յետոյ կոչում ըրաւ 300,000 նոր զինուորի պէտք ցոյց տալու նոր բանակներու կազմութեան համար։

Նոյնպէս յայտարարեց թէ Կէլիպօլուէն ստացած լուրերը խիստ գոհացուցիչ են, ինչպէս նաեւ թէ Արտոսի մէջ Ֆրանսացիք փայլուն յաղթութիւններ ձեռք բերին։ Նմանապէս Ռուսերը արեւմտեան Կալիցիոյ մէջ զօրաւոր գիծ մը կը գրաւեն և Պուքովինայի մէջ ընդարձակ յարձակողական կատարած են։

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃ

Լոնտոն, 18. — Կը տարաձայնուի թէ նոր դահլիճ մը պիտի կազմուի։ Պահպանողական երեք պետեր այսօր խորհրդակցեցան Պ. Ասքուիթի հետ։ Կ'ըսուի թէ Պ. Պ. Պօնար Լօ, Չէմպըրլէն, Շմիթ և Լորտ Տէրպի դահլիճին մաս պիտի կազմեն. թէ Լորտ Ֆիշէր հրաժարած է և թէ Պ. Չըրչիլ ծովային նախարարութիւնը պիտի թողու դահլիճին մէջ մնալով հանդերձ. Պ. Պալֆուր պիտի ստանձնէ ծովային նախարարութիւնը։

ՆԱՒԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

ՌՈՒՍԻՈՅ ՆԱՒԱՅԻՆ ՈՒԺԸ ՍԵՒ ԾՈՎԻՆ ՄԷՋ

Բ.

Երբ պատերազմը ծագեցաւ՝ Ռուսիա Սեւ Ծովին մէջ 3 զրահաւոր Տրէտնօթ ունէր, «Իմբէռաթօռ Ալէքսանտր III» «Եգաթէրինա» եւ «Իմբէռաթրիցա Մարիա», որոնք կը շինուէին ու պատրաստ չէին տակաւին։ Սակայն վերջերս ստացուած հեռագիրներուն նայելով, «Իմբէռադրիցա Մարիա» պատրաստ է եւ Վոսփորի դուրսը կը գտնուի։ Այս նաւուն տարողութիւնը 22800 թօնօ է, ինչպէս նաեւ միւս երկուքինը, որովհետեւ այս երեքը քոյր մարտանաւեր են ու ամէն մասամբ իրարու կը նմանին: Մեքենաներուն ձիու ուժը 26500 է, ինչ որ ժամը 21 մղոն արագութիւն մը կուտայ։ Ածուխի բեռը՝ մինչեւ 3000 թօնօ է։ Երկայնութիւնն է 168 մէթր, լայնքը 28.3 ու խորութիւնը՝ 8.4։ Զրահէ գօտիին հաստութիւնն 12 մատնաչափ է, իսկ խոշոր թնդանօթներուն զրահը՝ 10—12 մատնաչափ. ունի 12 հատ 12 մատնաչափնոց թնդանօթներ եւ իբր երկրորդական թընդանօթ՝ ունի 12 հատ 6 մատնաչափնոց եւ 8 հատ մեքենաչարժ փոքր թնդանօթներ։ Ունի նաեւ 4 հատ ընդծովեայ (submergé) թորփիլարձակ խողովակներ: Միւս երկու տրէտնօթներն ալ քիչ ատենէն պատրաստ պիտի ըլլան, որոնցմով Ռուսիոյ Սեւ Ծովի ուժը շատ կարեւոր ուժ մը պիտի ըլլայ։ Այս նաւերէն զատ կան 7 զրահաւորներ, «Իվան Վլաթուսդ», «Էվսթաֆի», «Բանթէլէյմօն» «Ռոսդիսլավ», «Դռի Սվիադիդելեա», «Ճեօրճի Բոպէտօնոսեց» եւ «Սինոբ»։ Ասոնց ամէնքն ալ պատրաստ են։ Առաջին երկուքը ծով իջեցուցուած են 1906ին եւ միեւնոյն կարգին կը պատկանին։ Ասոնց տարողութիւնը 13000 թօնօ է ու մեքենաներուն ձիու ուժը 11000, ինչ որ 17 մղոն արագութիւն մը կուտայ։ Երկայնութիւնը 117.5 մէթր է, լայնքը 22.6, խորութիւնը 8.2։ Սպաներուն ու նաւաստիներուն թիւը 879 է։ Զրահէ գօտիին հաստութիւնը 7—9 մատնաչափ։ Ունին 4 հատ 12 մատնաչափնոց, 4 հատ 8 մատնաչափնոց, 12 հատ 6 մատնաչափնոց, 14 հատ 3 մատնաչափնոց ու 6 հատ ալ մեքենաչարժ թնդանօթներ։ Ունին նաեւ

3 թորփիլարձակ։ Ածուխի բեռը՝ 870 թոնօ է։

«Բանթէլէյմոն»ը 12800 թոնօ է, երկայնութիւնը 115 մէթր, լայնքն ու խորութիւնը միւսներուն պէս, նաւաստիներուն թիւը 741 է։ Ունի 4 հատ 12 մատնաչափնոց, 16 հատ 6 մատնաչափնոց, 14 հատ 3նոց եւ 6 հատ մեքենաչարժ փոքր թնդանօթներ։ Արագութիւնն է 16 մղոն։

«Ռոթիսլավ»ը յածանաւ մըն է քան զրահաւոր, որովհետեւ 4 հատ 10 մատնաչափնոց թնդանօթ ունի փոխանակ 12 մատնաչափի, սակայն հակառակ այս բանին «զրահաւոր» է եւ հետեւաբար բացառութիւն մը։ Ունի նաեւ 8 հատ 6 մատնաչափնոց թնդանօթ եւ կարգ մը աւելի փոքրեր եւ 2 թորփիլարձակ։ Նաւաստիներուն թիւը 641 է, երկայնութիւնը 107 մէթր, լայնքը 20.7 ու խորութիւնը 6.7։

Մնացեալ 3 զրահաւորները բաւական հին են, սակայն ունին 6 հատ 12 մատնաչափնոց թնդանօթ, «Դուի-Սըվիադիդէլեա»ի բացառութեամբ որ 4 հատ ունի։ Ասոնց տարողութիւնն է 11200 էն 13500 թոնօ, ու բերդ ռմբակոծելու համար բաւական օգտակար կրնան ըլլալ։

Այս նաւերէն զատ կան երկու փոքր յածանաւեր «Գահուլ» եւ «Բամեադ Մերքիւրիա», որոնք քոյր նաւեր են։ Իրենց տարողութիւնը 6800 թոնօ է, մեքենաներուն ուժը 19500 է որ 23 մղոն արագութիւն կուտայ։ Իբրեւ թնդանօթ ունին տասներկու հատ 6 մատնաչափնոց, 12 հատ 3նոց, 10 հատ մեքենաչարժ, եւ 2 թորփիլարձակ։ Նաւաստիներուն թիւը 570 է։ Այս նաւերը 1903ին շինուեցան։

Երկու ուրիշ յածանաւեր ալ կան որոնք կը շինուին Նիգոլայեվի մէջ, 7000 թոնօ տարողութեամբ ու ժամը 30 մղոն արագութեամբ. ասոնք սակայն բաւական ատեն պիտի ուշանան դեռ։

Ռուսիոյ Սեւ Ծովի հակաթորփիլանաւերուն ուժը շատ զօրաւոր է. ունի 26 հատ որոնց 9 հատին արագութիւնը 35 մղոն է եւ առաջին կարգի ու նոր նաւեր են։ Այս 9 հատին տարողութիւնը 1100 թոնօ է, 5 հատ թորփիլարձակ ունին եւ 3 հատ 4 մատնաչափնոց թնդանօթ։ 22500 ձիու ուժ ունին։ Երկայնութիւննին՝ 98 մէթր, լայնքը 9.3 ու խորութիւնը 3.2. Նաւաստիներուն թիւը 93 է։ Այս նաւերը 1913—14ին շինուած են ու բոլորն ալ պատրաստ են։ Մնացեալ 17 նաւերը շինուած են 1901—906 ու ասոնցմէ աւելի դանդաղ ու պզտիկ են։ Կան նաեւ 17 փոքրիկ թորփիլանաւեր որոնց արագութիւնը 18—24 մղոն է, ինչպէս նաեւ տասնեւմէկ հատ ընդծովեաներ որոնց ամէնքն ալ պատրաստ են։

Թրքական նաւատորմիղը շատ հեռու է այս ուժը ունենալէ։ Ունի 2 հին զրահաւորներ տասը հազար թոնօ տարողութեամբ, զոր շատոնցուընէ ի վեր գնած է Գերմանիայէն. ունի նաեւ երկու պզտիկ յածանաւ, տասներկու հակաթորփիլանաւ, տասը թոփիլանաւ եւ ո՛չ մէկ ընդծովեայ։ Ասոնցմէ զատ ունի կարգ մը հին թնդանօթակիր նաւեր առանց ռազմական արժէքի։ Եթէ թրքական նաւատորմիղին մէջ աչքի զարնող բան մը կայ, սա է որ իր ունեցած տասներկու հակաթորփիլանաւերուն 4 հատը շատ մեծ արագութիւն ունին, 35 մղոն ժամը։ Ասոնց տարողութիւնը 620 թոնօ է եւ երեք թորփիլարձակ խողովակներ ունին ինչպէս նաեւ երկու պզտիկ թնդանօթներ։ Պէտք է նաեւ աւելցնենք «Կէօպէն»ը ու «Պրէզլաու»ն որոնք վնասուած են, ու արագութիւննին բաւական կորսնցուցած։

Այս պզտիկ բաղդատութիւնը բաւական յստակ գաղափար մը կուտայ թէ որքան տկար է Թուրքիոյ նաւային ուժը Ռուսիոյ Սեւ Ծովի ուժին դէմ։

ԵՐՈՒԱՆԴ ԿԱՄՍԱՐԱԿԱՆ

ԿԸ ԾԱՆՈՒՑԱՆԵՆՔ որ բոլոր այն յարգելի բաժանորդները, որոնք մինչեւ ԱՐԵՒի այս թիւը կ'ստանան եւ ետ չեն դարձներ՝ այսուհետեւ բաժանորդ պիտի նկատուին։

ԱՐԵՒի թիւ 2ը սպառած ըլլալով կը խնդրենք ունեցողներէն որ եթէ հաւաքածոյ չեն կազմեր, հաճին այդ թիւը ղրկել մեզ։ Փափաքողներուն պատրաստ ենք անոր տեղ նոր թիւ մը տալու։

ՏԱՐՏԱՆԷԼԻ ԴԷՄ

(ԱՆԿԱՆԱՏԵՍԻ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔ)

Միթիլին, 29 Ապրիլ

Տարտանէլի յարձակումները վերսկսան անցեալ կիրակի, 25 ապրիլ։ Այսօր 4 օրուան յամառ ջանքերէ յետոյ, դաշնակիցներուն սպասած առաջին արդիւնքը ձեռք բերուած է. մեր այն արշաւախումբը զոր ցամաք հանեցինք, այլեւս թրքական հողին վրայ ամուր կերպով հաստատուած է, ունենալով երկու յենակէտներ որոնք անհրաժեշտ են իր մօտաւոր յառաջխաղացութեան ընդարձակման համար։

Այս արդիւնքին կարեւորութիւնը կենսական է. անոր արժէքը հասկնալու համար բաւական է յիշել գերմանական ռազմագիտութեան շատ սիրական մէկ բնաբանը որ կ'ըսէ. «Նորագոյն զէնքերով պաշտպանուած եզերք մը ցամաք ելնելու ո՛ եւ է փորձ անխուսափելիօրէն անյաջողութեան դատապարտուած է»։ Այս բնաբանին վրայ կռթնելով է որ Գերմանացիները Պոլսոյ եւ Պալքանեան երկիրներուն մէջ կը մարգարէանային Դաշնակիցներուն Տարտանէլի դէմ պատրաստած ջանքերուն անյաջողութիւնը։ Արդ, այս ջանքերը յաջողութեամբ պսակուեցան։ Մեր ցամաք ելնելը յաջողութեամբ կատարուեցաւ պաշտպանուած եզերքի մը վրայ, եւ այն ալ Գերմանացի սպաներէ պաշտպանուած։ Ուրեմն Պէռլինի մարգարէներու անսխալութիւն յայտարարածը կատարուած խողութիւն մըն է այլեւս։ Միայն, գերմանական ռազմագիտութիւնն է որ անգամ մ'ալ ինքզինքին զոհը կ'ըլլայ։ Տարակոյս չկայ հետեւաբար որ անոր առաջ բերած տպաւորութիւնը Պոլիս թէ Պալքաններու մէջ հսկայական ըլլայ։

Մանրամասն տեղեկութիւններ դեռ կը պակսին ինծի այն բազմատեսակ գործողութիւններուն մասին որոնք յանգեցան այս գեղեցիկ արդիւնքին։ Բայց, այժմէն իսկ ի վիճակի եմ բաւականաչափ ճշգրտութեամբ նկարագրելու այս գործողութեանց ընդհանուր գիծերը։

Բանանք, եթէ կ'ուզէք, Տարտանէլի քարտէս մը. անմիջապէս կը տեսնենք որ նեղուցին ամենէն դժուարանցանելի անցքը, Չանաքի նեղ-անցքն (goulet) է, առնուազն երկու քիլօմէթր լայնութեամբ, որուն առջեւ կրեցինք 18 Մարտի ցաւալի կորուստները։ Եւրոպական եզերքին՝ մինչեւ Մայտոս տիրանալը ուրեմն, կը նշանակէ նեղուցին հրամայել, սկսեալ իրեն մուտքէն մինչեւ ամենանեղ goulet էն ներս։ Այս պահուս ձեռնարկուած գործողութիւններուն անմիջական նպատակակէտը, իսկապէս եզերքներուն այս բաժինին տէր դառնալն է։ Այս նպատակակէտին հասնելու առաջին պայմանն էր զինուոր ցամաք հանել, որ եզերքն ի վեր ելնելով Թուրքերը պիտի վռնտէին եւ անոնց տեղ պիտի տեղաւորուէին։

Այս գործողութիւնը կատարուեցաւ կեղծ փորձերու կրկնումով։ Անգլօ-Ֆրանսական արշաւախումբը, որ Համիլթըն անգլ. զօրավարին բարձրագոյն հրամանատարութեան տակ դրուած է, գործը բաժնեց։ Անգլիացիք յանձն առին իրականապէս ցամաք ելնել Կէլլիպօլուի թերակղզիին մէջ, այսինքն եւրոպական եզերքին վրայ, եւ Ֆրանսացիք, առաջնորդուած զօրավար Տ'Ամատէն, ասիական եզերքին վրայ ցոյց մը կատարեցին։ Երկուքն ալ կատարելապէս հասան իրենց նպատակին։ Տեսնենք թէ ինչպէս յաջողեցան։

Նախ՝ Անգլիացիք։ Կէլլիպօլուի թերակղզիին ամբողջ եզերքը պաշտպանուած էր թրքական ուժերով. խնդիրը կը կայանար այս ուժերուն հրամանատարութիւնը կարելի չափ երկար ատեն խաբելուն մէջ՝ որոշուած իսկական կէտին մասին։ Զայն խաբելու համար աշխարհիս չափ հինցած պատերազմական խաղի մը դիմուեցաւ, որուն յաջողութիւնը կարելի էր բազմաթիւ փոխադրանաւեր ունենալուն առաւելութեամբ. միաժամանակ քանի մը կէտերու վրայ ցամաք ելնելու փորձեր եղան, ինչ որ Գերմանօ-Թուրքերը ստիպեց վնասակար դիմադրութիւններն զանազան կէտերու վրայ ցրուել։

Անցեալ շաբթու, սկսուեցաւ նախ լաւ մը ռմբակոծել Թրակիոյ մէջ Ենոս քաղաքը, ուր նոյնիսկ խումբ մը զինուոր ցամաք հանուեցաւ։ Այսպէսով Թուրքերուն կարծել տրուեցաւ որ պիտի ստանային Պոլսէն Թրակիոյ ճամբով անցած երկաթուղիի գիծին։ Այս առաջին խաղը ունեցաւ իր առաջին յաջողութիւնը. իրօք ալ, լաւ գիտենք թէ Թուրքօ-Գերմանացիները դէպի Տէմօթէքա բերած են բազմաթիւ գումարտակներ, Ադրիանուպոլսոյ եւ Կ. Պոլսոյ իրենց պահեստներէն առնելով։ Այսինքն, գոնէ այսքան մը զինուոր Կէլլիպօլուէ հեռու կը գտնուէին անցեալ կիրակի, երբ Անգլիացիները իրապէս փորձել սկսան եւ յաջողեցան։

Այս փորձին ընկերացան երեք ուրիշ կեղծ փորձեր։ Իրականին մէջ, Անգլիացիները մասնաւորապէս կ'ուզէին ցամաք ելնել թերակղզիին հարաւ-արեւմտեան կողմը, Մորթօի ծոցին մէջ, Հէլլէս հրուանդանին արեւելակողմը։ Այս ծոցին գլխաւոր առաւելութիւնը այն է որ կատարելապէս պաշտպանուած է հարաւային հովերուն դէմ, որոնք այս եզերքներուն վրայ այնքան անտանելի են։ Ուրեմն, անոնք որ տար կը տիրեն, փոխադրութեանց առաջնակարգ կայան մը ունեցած կ'ըլլան։ Մորթօի ծոցին դէմ էր որ ժէնէրալ Համիլթըն ուղղեց իր գլխաւոր ջանքերը, նաւատորմիղին պաշտպանութեան տակ, որուն մէկ մասը, նեղուցին մէջէն, մինչեւ Էսկի Հիսարլըքի առջեւ իր կրակը կը խաչաձեւէր ուրիշ նաւերու կրակին հետ, որոնք կը գտնուէին Իմպրօս կղզիին եւ Կէլլիպօլուի թերակղզիին արեւմտեան եզերքին միջեւ։ Այս վերջնոյն ծայրագոյն մասը ուրեմն նաւատորմին թնդանօթներէն կը ռմբակոծուէր, եւ այսպէսով կը դիւրանար Մորթօի ծոցին մէջ զինուորներուն ցամաք ելնելը։

Մինչ այս գործողութիւնները կը կատարուէին, ուրիշ պատերազմական նաւեր՝ ուրիշ փոխադրանաւերու ընկերակցած՝ Սուվլա Պուրնուի, Միրմիրիայի ծոցին եւ վերջապէս Նէնիքէօյի առջեւ կ'երեւային, թերակղզիին վրայ երեք կէտեր որոնք կը գտնուին Սարոսի ծովախորշին մէջ։ Ցամաք ելնելու այս երեք փորձերէն միայն մին անկեղծ էր, Նէնիքէօյինը։ Վասնզի Նէնիքէօյի մօտ կը գտնուի Բաբա Թէփէ անուն, 230 մէթր բարձրութեամբ բլուր մը, որ կը տիրէ եւ կ'առաջնորդէ այն ճամբաներուն որոնք Գուլայիրի նեղ անցքէն, Թրակիան Կէլլիպօլուի կը միացնեն։ Գալով Սուվլա Պուրնուի եւ Միրմիրիա ծոցին, իրենց ռազմական կարեւորութիւնը ոչինչ կամ երկրորդական նկատուած է։ Այս երկու կէտերուն վրայ ցամաք ելնելու կեղծ փորձերը կատարելու կոչուած ջոկատներուն պետերը, հրաման ստացած էին սակայն կարելի եղածին չափ առաջ երթալու։ Իրենց դերը հրաշալիօրէն կատարեցին։ Իրենց զինուորները կիրակի առաւօտ ցամաք ելան։ Կիրակի օրը ամբողջ եւ մինչեւ երկուշաբթի երեկոյ, այս խումբերը, պաշտպանուած նաւատորմիղէն որ սաստկօրէն կը ռմբակոծէր, լրջօրէն հաստատուելու երեւոյթը առին։ Թուրքերը այս ռազմախաղէն խաբուած, այս երկու փորձերուն դէմ յուսահատօրէն դիմադրեցին։ Ըսել կ'ուզեմ թէ Թուրքերը այս երկու կէտերուն վրայ ալ à fond պայքարեցան, ինչպէս կ'ընէին արդէն մէկ կողմէն Նէնիքէօյի առջեւ, միւս կողմէն Մորթօի առջեւ։ Ըսել կ'ուզեմ նաեւ որ թէ Սուվլա եւ թէ Միրմիրիա, Թուրքերը Նէնիքէօյի եւ Մորթօի առջեւ համախմբուած ուժերուն համահաւասար քանակութեամբ ուժեր գործածեցին։ Բայց Անգլիացիք ի Սուվլա Պուրնու եւ Միրմիրիա փոքր ջոկատներ գործածած էին, մինչ իրենց ուժերուն մեծամասնութիւնը կը բաժնուէր Նէնիքէօյի եւ Մորթօի մէջ։

Երկու օրուան պայքարէ յետոյ, արդիւնքը այն եղաւ որ, մէկ կողմէն Նէնիքէօյ եւ Բաբաթէփէ, միւս կողմէն Մորթօի ծոցը, Անգլիացւոց ձեռքը ինկան։ Անմիջապէս ամրացան հոն։ Իրենց գործունէութեան դաշտը ընդարձակեցին այս երկու կէտերուն շուրջ, որոնք ծանր կաբեններով շահուած, պիտի կազմէին այլեւս գործունէութեան այն երկու կայանները, զորս առաջադրուած էր հաստատել թշնամիին հողին վրայ։

Եւ, երկուշաբթի երեկոյ, Սուվլա Պուրնուի եւ Միրմիրիայի ջոկատները հրաման կ'ստանային նաւերը վերադառնալ եւ միանալ՝ մին Մորթօի, միւսը Նէնիքէօյի բանակներուն։ Ինչ որ կատարեցին Թուրքերուն կրակին տակ, առանց մեծ կորուստներ ունենալու։

Թուրքօ-Պօշերը օգտուելով Անգլիացւոց այս կրկնակի եւ կամաւոր վերադարձէն, յաղթանակի յայտարարութիւններ հրատարակեցին, որուն սովոր են իրենք։

Եւ սակայն, Անգլիացիք Մորթօի եւ Նէնիքէօյի տէրն էին։

ՀԵԼԼԷՆՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑԱԿԻՑՆԵՐԸ

Երբ Վէնիզէլոս հրաժարական տուաւ, կը յիշուի որ սա նշանակալից խօսքը արտասանեց. «Սքանչելի առիթ մը կորսնցուցինք, զոր հաւանականաբար կարելի չըլլայ մէյ մըն ալ ձեռք անցնել։»

Կարգ մը նշաններ կը միտին ցոյց տալ այս խօսքին մարգարէական ճշդութիւնը։

Զօրաւոր մրցակիցներ կը պատրաստուին օգտուիլ Յոյներուն գործած քաղաքական սխալէն։ Ասոնք են Իտալիան եւ Պուլկարիան։

Սկսինք նախ Իտալիայէն։ Անիկա արդէն աչք անկած ըլլալ կ'երեւայ այն տեղերուն որոնք Դաշնակիցներուն կողմէն խոստացուած էին Յունաստանի՝ իբր վարձք իր զինեալ միջամտութեան։ Արշիպեղագոսի դղեակն, զմայլելի Իզմիրը, իր վրայ կը հրաւիրէ իտալական ցանկութիւնները։

«Իտէա Նացիոնալէ»ի մէջ, իտալացի հրապարակագիր մը վերջերս թեզ մը պաշտպանած է որուն համեմատ Իզմիրը պէտք է Իտալիոյ տրուի, սա գերազանց պատճառաբանութեամբ որ «Իզմիր, շատ մը տեսակէտներով, ուրիշ բան չէ բայց եթէ Թրիէսթէի մէկ առեւտրական երկարաձգումը, մասը։»

Եւ որովհետեւ Իտալիա Թրիէսթէն կ'ուզէ եւ որոշած է առնել Աւստրիայէն, տրամաբանական է որ միեւնոյն հարուածով տիրանայ բոլոր այն Փոքր-Ասիական շահաստաններուն որոնց հետ կը գործէ աւստրիական մեծ նաւահանգիստը։ Ասոնց տար կցումին, Թրիէսթէի գրաւումը, առեւտրական տեսակէտով, պիտի ըլլար անբաւական, անկատար։ Իտալիան պէտք է ժառանգէ, Թրիէսթէի հետ, բոլոր այն շահերը զորս Աւստրիա ունի Փոքր Ասիոյ մէջ։ Եւ իտալացի գրողը վիճակագրութեամբ մը ցոյց կուտայ որ 1913ին, Թրիէսթէ 63 միլիոն ֆրանքի ապրանք ստացած է Փոքր-Ասիայէն եւ հոն ղրկած մօտաւորապէս 130 միլիոն։ Պերճախօս թուանշաններ որոնք կ'արդարացնեն ամէն ցանկութիւն... Յոյնին տեղ որ իրեն ընծայուած պատառը մերժեց, Իտալացին իր ակռաները կը սրէ այժմէն եւ ձեռքը կ'երկնցնէ։ Եւ իրաւունք ունի։ «Զուտ ազգին ապրանքը ուտողին հելալ է» կ'ըսեն փիլիսոփայ տաճիկները, կարծես բացատրելու կամ արդարացնելու համար յափշտակումը այլոց կողմանէ իրենց բոլոր այն ապրանքներուն որոնց յարգը չեն գիտցած...։

Գանք հիմա Պուլկարիոյ։ Ոչ մէկ ազգ այնքան զոհ մնացած ըլլալու է յունական ձեռնպահութենէն, որքան պուլկար ազգը։ Եւ շատ հաւանական է որ Պուլկարիա, երբ Յունաստան միջամտութեան նախօրին կը գտնուէր, այս կամ այն ձեւով, դիւանագիտական կամ զինուորական մանօվրաներով, «պլօֆ» կամ «շանթաժ» ըրած ըլլայ Յունաստանի վախ ներշնչելու եւ զայն անշարժացնելու համար։ Ո՛ եւ է գինով, Պուլկարիա չուզեր որ Յունաստան աւելի մեծնայ, զօրանայ, ինչ որ ընդհակառակը տակաւին յոյս կը տածէ անկէ բան մը եւս առնելու։

Ահա՛ թէ ինչ յատկանշական խօսքեր ըրած է պուլկար մեծ վաճառական մը ֆրանսացի թղթակցի մը։

«Պուլկար ուղեկիցս ինծի հաւաստեց որ տենդոտ գործունէութիւն մը կը տիրէ պուլկարական բանակին մէջ, որ շատ չանցած՝ պիտի քալէ։

— Բայց որո՞ւ հետ։

— Ձեզի, Դաշնակիցներուն հետ, վստահ եղէ՛ք։

— Բայց, մինչեւ հիմա երեւոյթները...

— Երեւոյթներէն մի՛ պատէք. շրջող զրոյցներուն կարեւորութիւն մի՛ տաք։ Հաւատացէք խօսքիս. տեղեակ եմ անցած դարձածին. բանակին հայթայթիչներէն եմ... լաւ գիտցէք որ պուլկարները, ամէն բանէ առաջ, գործնական մարդիկ են. գեղեցիկ «բառթի» մը կորսնցուցին. խաբուեցան, վրայ տուին։ Այսօր կ'ուզեն անցեալը դարմանել։ Եւ մինչդեռ յոյները, փոխանակ կռիւին մէջ մտնելու, իրարու հետ կը գզուըտին, մենք կը կազմակերպուինք վերստանալու համար ինչ որ կորսնցուցինք։ Շատ ուրախ ենք որ յոյները անգործ կը մնան։ Գիտեմ որ իրենց վերապահ, սպառողական դիրքին մէկ զօրաւոր պատճառն ալ այն վախն է զոր կը ներշնչենք իրենց։ Աւելի աղէկ։ Լաւ է որ վախնան մենէ։ Թո՛ղ շարունակեն թեւերնին խաչաձեւել, մեր ուզածն ալ ատ է արդէն։ Ասանկով չի պիտի կրնան փոխարինութիւններ եւ նոր երկիրներ պահանջել։ Մենք ուրեմն Պալքաններու այս մասին միակ ժողովուրդը պիտի ըլլանք որ Երրեակ-Համաձայնութեան պիտի օգնենք զէնքով...»

Ա՛հ, այո՛, Վէնիզէլոս իրաւունք ունէր երբ կ'ըսէր. «Առիթը կորսնցուցինք...»

ԴԷՏ

ՊԵՏՐՈԿՐԱՏ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

«Կոմս Իվան Իվանովիչ Տոլստոյ, քաղաքագլուխ եւ պատուաւոր Նախագահ Թիւրքիայի հետ պատերազմից վնասված հայերին Նպաստող Պետրոգրադի Քաղաքային Կոմիտէտի, իր խորին յարգանքը յայտնելով պատիւ ունի խնդրել ձեզ, որ շնորհ բերէք կիրակի մարտի 29ի երեկոյեան ժամը 9ին Կոմիտէտի նիստին, որի զբաղման առարկաներն են 1) Կարգադրիչ Մասնաժողովի զեկուցումը, 2) Հաւաքված նուէրների բաշխման եղանակը, եւ 3) Ընթացիկ հարցեր»։

Այս հրաւիրագրի համաձայն Քաղաքային Կոմիտէտի հայ եւ այլազգի անդամները ժողովվել էին երէկ երեկոյ քաղաքային դումայի դահլիճում։ Նիստը բացաւ նախագահ կոմս Տոլստոյ այն յայտարարութեամբ, թէ Կարգադրիչ Մասնաժողովն, որ կազմակերպել էր երեքօրեայ հանգանակութիւնը, վերջացրած լինելով իր գործունէութիւնը պիտի ներկայացնէր այժմ իր հաշուետուութիւնը։ Նախ քան հաշուեներին անցնելը նախագահը հարկ համարեց ծանօթացնել Կոմիտէտի անդամներին այն գրութիւնների հետ, որոնք ստացվել էին իր անունով զանազան տեղերից։ Եւ նրա թելադրութեամբ քարտուղարը կարդաց.

1) Մի ջերմ եւ ընդարձակ նամակ Պարիզի հայերից (ստորագրութիւն՝ նախագահ Սրվանեան, քարտուղար Ա. Չօպանեան) ֆրանսերէն լեզուով, որտեղ նրանք սրտագին շնորհակալութիւն էին յայտնում Պետրոգրադ մայրաքաղաքին եւ նրա քաղաքային վարչութեանը յանձին կոմս Տոլստոյի, այն մարդասիրական աջակցութեան համար, որ սրանք ցոյց էին տալիս պատերազմի աղէտներից զանազան տանջվող իրանց թշուառ հայրենակիցներին, եւ այս առիթով Պարիզի հայերը շեշտում էին այն անկեղծ բարոյական կապի վրայ, որ զօդում էր հայութիւնը Մեծ Ռուսաստանի հետ։

Նոյնպիսի զգացմունքով էին առոգորված նաեւ հետեւեալ հեռագիրներն ուղարկողները.

2) Թիֆլիսից, քաղաքագլուխ Ալ. Խատիսեանից,

3) Բագուից, որի տակ ստորագրել էին Կարապետ եպս., բժ. Զաքարեան, Հ. Տէր. Միքայէլեան, Ստ. Թաղիանոսեան, Ա. Վաչեան, Ա. Պարոնեան, Տ. Բէգզադեան, Յովհաննէս եւ Քր. Վերմիշեան, իւրաքանչիւրն իր հասարակական դիրքը յիշելով.

4) Ղարաբաղի թեմի առաջնորդ Զաւէն վարդապետից,

5) Շուշու հայ վարժուհիներից եւ ուսուցիչներից.

6) Նոր-Նախիջեւանից, եւ

7) Եալթայից։

Այս հեռագիրները նպաստաւոր տպաւորութիւն թողին Կոմիտէտի անդամների վրայ։

Այնուհետեւ Կոմիտէտի վերաստու-

գիչ յանձնաժողովի կողմից գնդ.-լէյտ. Բահրամեան կարդաց զեկուցում, որով հաստատում էր բոլոր հաշիւների ճշտութիւնը։ Բուն հաշիւը կարդաց գանձապահը՝ Ցովս. Ղուկասեան։

Այս հաշուից երեւաց, որ ընդամենը կոմիտէտը հանգանակել է 1) Պ. Օ. Ղուկասեանի միջոցով տեղիս զանազան ռուսական բանկերից 15,000 ր., 2) այլ եւ այլ շրջաններում, մասնաւոր անհատներից եւ հաստատութիւններից՝ 35,000 ր., 3) փողոցներում հանգանակութեան սափորով մանր դրամ 33,000 ր., գումար՝ 83,000 ր.։ զանազան ծախք եղել է 3,000 ր., զուտ արդիւնք 80,000 ր.։

Այս հասոյթը շատ աջող պէտք է համարել, որովհետեւ վերջին ժամանակներն այնքան յաճախակի կատարուած ժողովարարութիւններից շատ քիչն այսչափ գումարի են հասած այստեղ։

Բացի դրամական հասոյթից՝ մեծ քանակութեամբ իրեղէններ են նուիրուած նոյն նպատակով, որոնք կարգի բերելով մի քանի վագոններով պիտի ուղարկուեն Կովկաս։

Հաշիւը լսուեց ծափահարութեամբ։

Նախագահը ժողովի քննութեանն առաջարկեց հետեւեալ հարցը, թէ ի՞նչ ճանապարհով բաժանել հաւաքուած գումարները, ո՞ւմ ուղարկել եւ միանգամի՞ց թէ մաս առ մաս։

Միաձայն որոշուեց՝ ամբողջ գումարը փոխադրել այն Կենտրոնական Կոմիտէտին, որ վերջերս կազմուեց Էջմիածնում, Կաթողիկոսի հովանաւորութեան տակ, որպէսզի Նրա հսկողութեան ներքեւ բաշխուի մաս առ մաս «Թիւրքիայի հետ մղուող պատերազմից վնասուած հայերին անխտիր»։ Վերոյիշեալ 80000 րուբլու հետ միասին որոշուեց Էջմիածին փոխադրել նաեւ Պետրոգրադի քաղ. դումայի նուիրած 50000 րուբլին։ Այս վերջին գումարից 3000 ր. արդէն փոխադրուած է Ախալքալաք, Կ. Հ. Բ. Ընկ. տեղական ճիւղին, որ հեռագրով դիմել էր Պետրոգրադի քաղ. վարչութեանը եւ նպաստ էր խնդրել Արդանուշից եւ Արդահանից այնտեղ հասնող կարօտեալների համար։

Հաշուետուութեան խնդիրը կարգադրելուց յետոյ, ժողովականները խնդրեցին, որ այս Քաղաքային Կոմիտէտը չը կազմալուծուի, այլ շարունակէ մնալ, որովհետեւ կարող են դեռ եւս նոր նուէրներ ստացուել քաղ. վարչութեան մէջ, ինչպէս որ իրօք դեռ ստացւում է, եւ կոմս Տոլստոյ նոյնպէս մնայ նրա պատուաւոր նախագահը։ Գաւառական քաղաքագլուխը սիրով համաձայնեց թէ մէկին եւ թէ միւսին։ Ուստի երբ այս հաշիւը տպուի տեղական լրագիրներում, այդ մասին եւս պիտի յիշատակուի։

Գալով ռուս-հայկական միութեան մեդալներին, որոնք պիտի կոխուեն այն արձանագրութեամբ, որ ես հաղորդած եմ արդէն, եւ պիտի լինեն 3 տեսակ. այն է արծաթէ՝ գին 3 ր., բրոնզէ գին 1 ր. եւ պղնձէ՝ 50 կ.։ Քանակութիւնը չորոշուեց, որովհետեւ պիտի պատրաստուեն հետզհետէ՝ որչափ որ պահանջուեն։ Տասն օրից դրանք արդէն պատրաստ կը լինեն եւ պիտի ծախուեն քաղաքային վարչութեան մէջ այնպէս, ինչպէս ծախւում են այնտեղ ռուս-լեհական մեդալները։ Արդէն պահանջում են այդ մեդալներից նոյնիսկ արտասահմանի հայութիւնից, որն առհասարակ բաւական հետաքրքրուել է Պետրոգրադի այս հայանպաստ շարժումով, եւ, ինչպէս երեւում էր այդ՝ Ջապոնեանի վերոյիշեալ նամակից, մանրամասն հետեւել են այստեղ կատարուածին, որովհետեւ խնդրել էին կոմս Տոլստոյից, որ բարեհաճի ուղարկել Նրանց մի մի օրինակ ակադեմիկոս Մառի եւ պրոֆ. Ռոստովցեւի կազմած կոչերից, որոնց մասին ես գրել էի «Մշակում»։ Թէեւ պ. Մառի կոչը՝ շատ հմտալից ինքն ըստ ինքեան, բայց իր ընդարձակութեան պատճառով լոյս չը տեսաւ լրագիրներում առանձին։

Օրակարգի խնդիրները վերջացնելուց յետոյ՝ ժողովը բուռն ծափահարութեամբ իր խորին շնորհակալութիւնը յայտնեց այն տիկիններին եւ պարոններին, որոնք անձամբ եւ այնքան եռանդով ու անձնանուիրութեամբ աշխատել էին անդուլ եւ անդադար, այս երեք օրեայ ժողովարարութեան համար։

Կոմիտէտի հայ անդամների կողմից Մ. Աջէմեան մի գեղեցիկ ճառով շնորհակալութիւն յայտնեց ի դիմաց այն հազարաւոր թշուառ հայերի, որոնք անողոք թշնամու գազանութիւններից ազատուել էին Մեծ-Ռուսաստանի հովանու տակ եւ պիտի օգտուէին այժմ Պետրոգրադի քաղաքի եւ ազգաբնակութեան այս առատաձեռն նուիրատուութիւնից, որի գումարը սպասուածից շատ աւելի էր։ Նա նոյնպէս առանձնապէս շեշտեց խնդրի բարոյական կողմի վրա, որի արդիւնքն անհամեմատ աւելի մեծ էր եւ կարեւոր թէ ներկայի եւ թէ ապագայի տեսակէտից։

Նրան պատասխանեց կոմս Տոլստոյ իր սովորական պարզ ու անկեղծ ձեւով պատշաճաւոր խօսքերով եւ վերջացրեց հետեւեալ նշանակալից բարեմաղթութեամբ. «Ցանկանում եմ ի սրտէ, որ հայ կուլտուրական ազգը կանգնի իր սեփական ոտքերի վրա եւ հասնի այն դրութեան, որ կարողանայ իր ոյժերով առաջ գնալ քաղաքակրթութեան շաւղի մէջ...»։

Բուռն ծափահարութիւններով ընդունուեց ազնիւ կոմսի այս սրտալից մաղթանքը։

(Մշակ) ՍԱՐՈՒԽԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՔՐՈՆԻԿ

Ազգային Պատրիարքութեան անդամ եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան փոխ-ատենապետ Վսեմ. Եագուպ Արթին փաշա Կիրակի, 16 Մայիս, ժամը 1½ին մեկնեցաւ Գահիրէէն Բօմթ-Սայիտի գծով դէպի Եւրոպա։

Ինչպէս յայտնի է, Վսեմ. Եագուպ Արթին փաշա կ'երթայ մնալ Հայկական Դատի հետապնդումին համար կազմըուած առաքելութեան եւ ստանձնելու իրեն բաժին ինկած դերն ու աշխատութիւնը։

Հակառակ իր առաջացած տարիքին՝ ոգեւորուած ուրախութիւն մը եւ իր կարելիք ճամբուն վաղուց ուսած հրամանատարի մը ինքնավստահ արտայայտութիւնը կը դիտուէր Ն. Վսեմութեան դէմքին վրայ։

Ս. Առաջնորդը, որ նախորդ երեկոյ մեկնած էր քաղաքէս, քահանայ մը ղրկած էր, իր կողմէ ողջերթ մաղթելու համար Ն. Վսեմութեան։

Ներկայ էին Երեսփ. եւ Քաղաք. Ժողովոց, Հ. Բ. Ը. Միութեան Կեդր. Վարչ. Ժողովի, Գահիրէի Մասնաժողովի եւ Ազգ. Շահերու Պաշտպանութեան Յանձնաժողովի անդամներէն շատեր, ազգային պաշտօնեաներ եւ ուրիշ յարգելի ազգայիններ, որոնք բարի ճանապարհ եւ յաջող վերադարձ մաղթեցին պատկառելի ծերունիին։

Ցատկապէս եկած էր նաեւ Կրթական Նախարարութեան խորհրդական Մր. Տուկլաս Տրնլոբ, որ մինչեւ մեկնումի պահը տեսակցեցաւ փաշային հետ։

Վսեմ. Եագուպ Արթին փաշա շնորհակալութիւն յայտնեց եւ միամի ձեռքերը թօթուելէ ետք ներկաներուն յայտնի սրտագեղումով մը հրաժեշտ առաւ։

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Հ. Բ. Ը. Միութիւնը ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները ի նըպաստ Կովկաս ապաստանող հայ գաղթականներուն։

W. G. Ansell Esq., Larnaca (Cyprus)	£	1.0.0
D. Larimer » »		1.0.0.
G. O. Burgess » »		0.10.0
H. W. Mackay » »		0. 5,0
Տոքթ. Ալմատեան, Լօզան	Ֆր.	5

—Ժընեւի մասնաճիւղին գանձապետ Տ. Արշակ Ջամքէրթէնեանի նորածին որդւոյն՝ Կարօ-Աստղի՝ մկրտութեան առթիւ Տ. Ե. Աղաթօն պէյ Հ. Բ. Ը. Միութեան քսան Ֆր. նուիրած է։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

Իտալիոյ մէջ

Հռոմ, 18 մայիս. — Թերթերը կը հաղորդեն թէ իշխան Պիւլով և Պառոն Մաքքեօ կը պատրաստուին Հռոմէն մեկնելու։ Մասնաւոր կառախումբեր պատրաստ կը պահուին Պիւլով իշխանը Քիասսօ և Պառոն Մաքքիօն՝ Ալա փոխադրելու համար։ (Հ.)

Հռոմ, 17 մայիս. — Կը հաղորդուի որ Իտալիա երկու շաբաթ առաջ Եռեակ Զինակցութեան Դաշնագիրը խզած էր. Ճշմարտութիւնը այն է որ, Իտալիա բացարձակապէս խզեց, ինչպէս իր իրաւունքն էր, այն վերջին համաձայնութիւնը, զոր կայացուցած էր միմիայն Աւստրիոյ հետ Պալքաններու և Ալպանիոյ մասին։ Աւստրիոյ յարձակումը Սերպիոյ դէմ իրաց կացութիւնը փոխած ըլլալով, չէր կրնար գործադրելի նկատել այն պայմանագրութիւնը որ համաձայնող երկու կողմերուն կը պարտադրէր Պալքանեան թերակղզիին ամբողջականութիւնը յարգել։

Հռոմ, 18 — Պ. Սալանտրա, Երեսփոխանական ժողովոյ վերաբացումին, որ տեղի պիտի ունենայ ամսոյս 20ին, լիազօրութիւն պիտի պահանջէ։ Կը հաստատուի թէ Նախարարութիւնը վստահութեան քուէ պիտի առնայ։ Պ. Ճիօլիթթի, որուն բոլոր կուսակիցները նիստին ներկայ պիտի գտնուին, պիտի բացակայի, բայց նախագահին՝ Պ. Մարքօրայի նամակ մը պիտի ուղղէ խնդրելով որ զայն Երեսփոխանական ժողովոյ հաղորդէ և ո՛վ իր կուսակիցներուն պիտի յանձնարարէ Դահլիճին աջակցիլ, և վստահութեան քուէ տալ անոր։ Մէս.

Հռոմ, 17 մայիս. — Փառաւոր ցոյցեր և խրախճանութիւններ տեղի ունեցան ամբողջ Իտալիոյ մէջ Պ. Սալանտրայի պաշտօնի վերադարձը տօնելու համար։ Դիտել կը տրուի որ այս տագնապին միակ արդիւնքը Իտալիան ազգային դրօշին տակ համախմբելը եղաւ։

—Միւնշնէր Նէօյսթէ Նախրիխթէն իր մայիս 6ի թիւին մէջ կը գրէ. «Տրիպոլսոյ վերջին դէպքերը ցոյց կուտան թէ Իտալիա իսլամական աշխարհին կողմէ ինչպիսի վտանգի մը կ'ենթարկէ ինքզինք եթէ երբեք թոյլ տայ որ Եռեակ Համաձայնութիւնը զինք Թուրքերու հակառակ քաղաքականութեան մը մէջ մղէ։»

Ժընեւ, 18. — Թրիէսթէի մէջ ապստամբութիւն մը ծագած է։ Ամբոխը, մեծ մասամբ ժողովուրդի կիներէ բաղկացած, գլխաւոր հրապարակը դիմելով «Մեռնի՛ կայսրը» պոռացած և կայսեր պատկերը կրող դրօշներ ու սեւ դրօշակներ այրած է։ Վիրաւորեալներու թիւը 300 է. մեռնողներուն թիւը դեռ յայտնի չէ։

Աթէնք, 17. — Իտալացիք փութով կը մեկնին Թուրքիայէն։ Շատեր հոս հասան, մեծ մասը զինուորցուներ որոնք իսկոյն հոսկէ Իտալիա մեկնեցան։

Արեւմտեան ճակատին

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆ

Լոնտոն, 17. — Ֆելտ-Մարէշալ Սըր Ճօն Ֆրէնչ կը յայտնէ թէ առաջին զօրաբանակը այսօր նոր յաջողութիւններ ձեռք բերաւ Րիշպուր-լ'Ավուէի հարաւակողմը։ Երկու մղոն տարածութեան վրայ գտնուած բոլոր գերմանական խրամատները գրաւուեցան։ Բազմաթիւ գերման խումբեր կամաւ յանձնուեցան մեր զօրքերուն որոնք կը շարունակեն նշանակելի քաջութեամբ և յամառութեամբ մը կռուիլ։ Վերոյիշեալ զօրախումբերէն մէկը որ անձնատուր ըլլալ կը փորձէր, հրետանիին կրակին տակ բռնուեցաւ և գրեթէ փճացաւ։ Գերիներուն թիւը դեռ հաշուուած չէ, բայց կրնանք յայտնել թէ 550 գերի մեր հաղորդակցութեան գիծերուն մէջ բերուեցան։

ԻԶԷՐԻ ՎՐԱՅ

Բարիզ, 17 մայիս. — Երեկոյեան զեկոյց մը կը ծանուցանէ թէ Պելճիքայի մէջ թշնամին տեսնելով որ մեր յաջողութիւնները զինք շըրջապատուելու վտանգին մէջ կը դնեն, երէկ իրիկուն պարպեց Իզէրի արեւմտակողմը իր գրաւած վերջին դիրքերը։

ԳԵՐՄԱՆՔ ՕՍՄ. ԴՐՕՇ ԿԸ ՊԱՐԶԵՆ

Բարիզ, 17 մայիս. — Ֆրանսացիք Հէթ-Սասի մէջ իրենց յառաջխաղացումը շարունակելով երէկ իրիկուն գրաւեցին ամրացուած տուն մը։ Զրանզքին արեւելակողմը, գերմանացւոց առաջին գիծէն անդին անցան և գերիներ ու միթրայէօզներ ձեռք անցուցին։ Հակայարձակում մը բոլորովին ձախողեցաւ։ Լոռէթի մէջ կատաղի գերման չորս յարձակում՝ արիւնալի պարտութեան մը ենթարկուեցան, թշնամիին համար զգալի կորուստներով։ Պայեիի մէջ Գերմանք տաճկական կանանչ դրօշակ մը բարձրացուցին՝ մահմետական ֆրանսացի զինուորներուն վրայ տպաւորութիւն գործելու նպատակաւ։ Մեր ափրիկեան զօրքերը ասոր իսկոյն պատասխանեցին սարսափելի հրացանաձգութեամբ մը և դրօշակը գրաւեցին։

ԶԷՊԼԻՆՆԵՐՈՒ ԱՐՇԱՒԱՆՔ

Բարիզ, 17. — Զէպլին մը Տուվրի վրայ իջաւ և 40 ռումբ նետելով 3 անձ վիրաւորեց։

Ուրիշ զէպլին մը Քալէի վրայ թռաւ և երկու մանուկ սպաննեց։ Նիւթական վնասները՝ աննշան են։

Լոնտոն, 17. — Ծով. Նախարարութիւնը կը ծանուցանէ թէ զէպլինը Ռամսկէյթի մէջ մեր Իսթչըրչի և Վէսթկէյթի օդանաւերէն հետապնդուեցաւ մինչև Ուէսթ Հինտըրի փարոսանաւը։ Տէօնքըրքէն ութ ծովային գործիքներ յարձակեցան զէպլինին վրայ՝ Նիւփօրի բացերը։ Անոնցմէ երեքը շատ մօտէն կրակեցին վրան։ Օդանաւի հրամանատար Պիկուսըրթ 200 ոտք բարձրութենէ մը 4 ռումբ ձգեց զէպլինին վրայ, որուն բաժանումներուն մէկէն ծուխի մեծ սիւն մը ելաւ։ Կ'ենթադրուի որ լրջօրէն վնասուած է։

Արեւելեան ճակատին

Բեթրոկրատ, 17. — Ամսոյս 14ին ամբողջացուցինք Սան գետին վրայ մեր ուժերուն համախմբումը։ Քարբաթներէ մեր նահանջին հետ միաժամանակ՝ Կալիցիոյ մէջ յարձակողական ձեռնարկեցինք, Աւստրիացիներ-ուն ծանր կորուստներ պատճառելով։ Տնիէսթէրի վրայ մայիս 9—14 քսան հազար գերի բռնեցինք և ստիպեցինք թշնամին անկանոն կերպով նահանջելու Բռութ գետէն անդին։ Բուքէմիլի մեր խոշոր թնդանօթները արգիլեցին թըշնամիին յառաջացումը։ Գրաւեցինք Մատվէրնան։

Շավլիի շրջանակին մէջ կռիւները կ'ընդարձակուին մեզի նպաստաւոր կերպով։ (Հ.)

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿ

Բեդրոկրատ, 18. — Պուքովինէի մէջ Աւստրիացիներուն պարտութիւնը չէզոքացուց արեւելեան Կալեցիոյ իրենց շարժումները։ Տնիէսթէրէ մինչև Բրութ մեր ձեռքը կը գտնուի։ Աւստրիական բանակը աւելի պարտութենէ մը վերջ՝ անկարգ կերպով կը նահանջէ և կը թողու հարիւր մղոն տարածութեան վրայ իր զօրաւոր դիրքերը, ուր ամենածանր մարդկային կորուստներ ունեցան։ Չէրնովիչի շրջանը մեր ձեռքն է. մեր աւարը օր ըստ օրէ կ'աւելնայ։ Եթէ միակ Գոլոմէայի շրջանն առնուի՝ ամբողջ Պուքովինին ազատուած կ'ըլլանք։ Ռ.

ՍԵՒ ԾՈՎՈՒ ՄԷՋ

Աթէնք, 16.—Ռուս նաւատորմին գործունէութիւնը մեծապէս մտահոգ կ'ընէ Թուրքերը որոնք սկսած են զօրք ղրկել Միտիայի մէջ Ռուսերուն ցամաք ելլելը արգիլելու համար։

ՏԱՐՏԱՆԷԼԻ ՄԷՋ

Լոնտոն, 16. — Սէլանիկէն կ'իմացնեն թէ Դաշնակիցները քանդեցին Մայտոսի բերդերը։ Կ'աւելցնեն թէ Պոլիս հասնող Թուրք վիրաւորեալներուն թիւը 60000ի կը բարձրանայ։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՔՐՈՆԻԿ

Ն. Բ. Սուլթանին անձնական գանձուն պաշտօնէութիւնը երէկ կէսօրէ վերջ մասնաւոր կառախումբով Աղեքսանդրիա հասաւ եւ հաստատուեցաւ Րաս էլ-Թին։

Երէկ իրիկուն ժամը 5ին Ն. Բ. Սուլթանին հեծեալ պահակազօրքը Մօհամէտ-Ալիի հրապարակէն եւ Շէրիֆ փաշա փողոցէն անցնելով՝ Րաս էլ-Թին գնաց։

Քում-Օմպոյի մէջ (Ասուանի մօտ) մեծ հրդեհ մը պատահած է կիրակիէն երկուշաբթի լուսնալու գիշերը։ Հրդեհը ծագած է Ուսոֆ-Քոմպոյի ընկերութեան մեծ պանդոկէն, որուն բնակիչներէն շատեր պատուհաններէն փախչելով հազիւ կրցած են կեանքերնին ազատել։ Պանդոկը ամբողջովին այրած է։ Դժբախտաբար մէջը այրած են նաեւ տնօրէնը, իր կինը եւ կառ. երկրաչափ մը, առանց հաշուելու բազմաթիւ վիրաւորեալներ։

Միթ-Կամրի մէջ երեք տղացի աբարներ ուզելով զօրաւոր արբեցուցիչ մը առնել, ափիոն, քօքային եւ հաշիշ իրար խառնած ու նոր օրինակ «մաճուն» մը շինելով կերած են։ Երեքն ալ ահաւոր տանջանքներու մատնուելով մեռած են։

Աչ-Աքհարի Սիւբբայի ուսանողները նամակ մը գրելով Սըր Հ. Մաք-Մահոնի կ'ամբաստանեն իրենց Շէյխը որ իրենց յատկացուած ուտեստն եւ ամսականը չի բաժներ։ Ասկէ զատ կ'ամբաստանեն նաեւ նոյն Շէյխը, ըսելով որ իրենց վաքֆին եկամուտներէն հազար ոսկիէ հարիւր ոսկի կողոպուտը անցուցած է։ Որոշուած է քննութիւն մը բանալ։

Գահիրէի մէջ ի նպաստ գաղթական ընտանիքի մը սարքուած վիճակահանութիւնը տեղի ունեցաւ Մայիս 13 Հինգշ. երեկոյ Ս. Դ. Հնչ. ընթերցասրահին մէջ։ Ա. թիւը՝ 199, շահեցաւ Մայր Հայաստանի ձեռագործ նկար մը. իսկ Բ. թիւը՝ 137, առացաւ միեւնոյն նկարէն ուրիշ օրինակ մը։ Կը խնդրուի պարգեւները շահողներէն, որպէսզի Հնչակեան Վարչութեան ընթերցասրահը դիմելով առնեն իրենց նուէրները։

ԽՆԱՅՈՂԱԿԱՆ Տպարան
Մ. ՏԱՄԱՏԵԱՆ
Imp. Economique - Alex.